

บทที่ 9

การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม

ผองจิตต์ อธิคมนนท์

ในทุกสังคม บุคคลจะมีความแตกต่างกันในสถานภาพ บทบาท การได้รับการยกย่องจากสังคม จึงเกิดการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม

ตัวแปรที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้แก่ ตัวแปรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งไม่สามารถจะแก้ไขได้ หรืออาจจะพยายามแก้แต่แก้ได้ยากมากเช่นอายุ เพศ ความสามารถของร่างกาย และสมอง นอกจากนี้จะได้แก่ลักษณะที่ได้มาโดยการสร้างขึ้น เป็นสิ่งซึ่งได้รับเนื่องจากความสามารถและลักษณะที่เห็นไม่เด่นชัดโดยธรรมชาติ แต่เกือบจะกลายเป็นเรื่องติดตัว เช่นยศฐาบรรดาศักดิ์ วรรณะ ลักษณะต่างๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม

นั่นหมายความว่าบุคคลในสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพ บทบาท สถานภาพ และบทบาท เป็นระบบที่ทำให้บุคคลทำหน้าที่ต่างๆ ในสังคม บุคคลจะได้สถานภาพและบทบาท เนื่องจากเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยปกติบุคคลจะมีสถานภาพทั้งสองประเภทคือ

1. สถานภาพที่ติดมาแต่กำเนิด (ascribed status) เช่นความแตกต่างระหว่างเพศ เป็นความแตกต่างทางชีวภาพที่ชัดเจนคือ หญิงและชาย การเป็นหญิงหรือชายมีผลเป็นการจำกัดโอกาสที่จะมีสถานภาพอื่นๆ ในสังคม สังคมอาจมีค่านิยมในเรื่องเพศทั้งสองไม่เท่าเทียมกัน บางสังคมอาจยกย่องผู้ชาย บางสังคมอาจยกย่องผู้หญิง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการแข่งขัน โดยถือว่าผู้ชายแข็งแรงกว่า อุดม รวดเร็วฉับไว ในสมัยก่อนอาจให้ทำหน้าที่ล่าสัตว์ เป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงอ่อนแออารมณ์อ่อนไหว และทำหน้าที่พิเศษในทางสืบสมาชิกใหม่ จึงกำหนดหน้าที่ว่าหลังจากคลอดแล้วต้องเลี้ยงดูบุตร ทำหน้าที่ดูแลบ้าน หุงหาอาหาร เย็บปักถักร้อย ส่วนอายุเกี่ยวข้องกับสถานภาพนี้โดยปกติสังคมแบ่งกลุ่มอายุของคนในสังคมไว้กว้างๆ ตามวัยดังนี้คือ ทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนชรา สถานภาพบางอย่างอาจมีการจำกัดอายุเช่นการเข้าทำงาน การแต่งงาน หรือการมีระบบอาวุโส โดยเฉพาะสังคมก่อนเปลี่ยนมาสู่สังคมอุตสาหกรรม

2. สถานภาพสัมฤทธิ์ (achieved status) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสิทธิภาพที่บุคคลแสดงออกเมื่อมีโอกาส สิ่งกำหนดสถานภาพประเภทนี้ได้แก่ การศึกษา อาชีพ อำนาจ รายได้ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนทำให้บุคคลมีฐานะทางสังคม

ถ้าพิจารณาแล้วสถานภาพทั้งสองประเภทนี้มีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมอย่างมาก

ในสังคมเริ่มแรก สังคมที่ยังไม่เจริญ มนุษย์ยังอยู่กันเป็นพวกเป็นเผ่าเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ ที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อพื้นที่เหล่านั้นแห้งแล้งก็อพยพไปอยู่ ณ ที่ใหม่ ความแตกต่างของคนเหล่านี้มีไม่มาก ยังไม่มีการจัดลำดับชั้นทางสังคม ความแตกต่างกันจะมีก็แต่เพียงเพศและอายุ ซึ่งเข้ามามีส่วนในการแบ่งงานกันทำ เช่น พวกหนึ่งทำหน้าที่ล่าสัตว์ พวกหนึ่งทำหน้าที่หุงหาอาหารหรือเลี้ยงดูเด็กหรือให้ความรู้ในอาชีพต่างๆ ของสังคมนั้น ฯลฯ การแบ่งงานที่เกิดขึ้นจึงเกิดขึ้นจากความจำเป็นความเหมาะสมซึ่งเกี่ยวข้องกับเพศอายุของคนในสังคมนั้น การจัดลำดับช่วงชั้นอาจเกิดขึ้นแต่เป็นไปในลักษณะที่ว่าในสังคมนั้นๆ เน้นความสำคัญในอาชีพ เช่นในสังคมหนึ่งยกย่องว่าอาชีพล่าสัตว์มีความสำคัญเนื่องจากว่าจะต้องใช้กำลังและสติปัญญา ฉะนั้นสังคมนีจึงยกย่องบุคคลกลุ่มที่ทำหน้าที่นี้ได้เป็นชั้นหนึ่งหรือประเภทหนึ่ง หรือลำดับชั้นที่พอจะมี อาจเป็นหัวหน้ากลุ่มชั้นหนึ่ง พ่อมดหมอผีประจำกลุ่มอีกชั้นหนึ่ง และคนทั่วไปก็เป็นอีกชั้นหนึ่ง เมื่อชนกลุ่มนั้น เผ่านั้นมีประชากรเพิ่มขึ้นการแบ่งงานกันทำมีมากขึ้น การควบคุมของสังคมย่อมมีกลไกเพิ่มขึ้นด้วย การตั้งถิ่นฐานแน่นอนเป็นหลักแหล่งซึ่งส่งผลทำให้มีการจัดลำดับช่วงชั้นซับซ้อนตามด้วย ยิ่งสังคมเจริญขึ้น ความแตกต่างของคนย่อมมีมากขึ้นด้วย การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมจึงมีอยู่เสมอ ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติในสังคมอย่างหนึ่ง

การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม เป็นระบบซึ่งใช้เพื่อแบ่งแยกระดับความแตกต่างของตำแหน่งของแต่ละบุคคล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงระดับของคนในแต่ละสังคม แต่ละกลุ่ม

การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม มี 3 ประเภท

1. วรรณะ (caste)
2. ฐานันดร (estate)
3. ชนชั้น (class)

วรรณะ (caste) เป็นระบบการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมโดยเน้นถึงความสัมพันธ์ของสถานภาพซึ่งจำกัดบุคคลที่จะให้ได้รับสถานภาพสูงขึ้นไปกว่าเมื่อเขาเกิด ระบบวรรณะเป็นระบบช่วงชั้นซึ่งมีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว

ลักษณะบางอย่างของวรรณะ

1. เจาะจงเป็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม
2. สมาชิกในวรรณะหนึ่งสืบทอดคนในวรรณะเดียวกันโดยสมาชิกมีแบบแผนแห่งชีวิตที่แน่นอน โดยการเกิดอยู่ในครอบครัวในวรรณะนั้นๆ สมาชิกใหม่จะเป็นส่วนหนึ่งของวรรณะนั้นด้วย
3. ถ้าประพาศติผิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับของวรรณะนั้นๆ จะถูกขับออกจากวรรณะ ผู้ถูกขับออกจากวรรณะ เรียกว่า จัณฑาล
4. วรรณะจะมีการเขยิบขึ้นหรือลงได้โดยเป็นไปทั้งวรรณะ แต่ไม่ใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในวรรณะ

ตัวอย่างของระบบวรรณะที่เห็นได้ชัดได้แก่ อินเดีย ซึ่งมีการแบ่งวรรณะออกเป็น 4 วรรณะใหญ่ๆ ได้แก่

1. พราหมณ์ ได้แก่พวกนักบวชซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความรู้สูง
2. กษัตริย์ ได้แก่ พวกนักรบ
3. แพศย์ ได้แก่ พ่อค้า
4. ศูทร ได้แก่ กรรมกร

ในแต่ละวรรณะยังมีการแบ่งแยกเป็นวรรณะย่อยๆ อีกมากมาย ซึ่งเรียกว่า ชา-ติ (ja-ti) เช่น ในวรรณะพราหมณ์ยังแบ่งเป็น ชา-ติ ต่างๆ ที่เรียกว่า พราหมณ์ผู้มีความรู้ พราหมณ์ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา ฯลฯ

นอกจากวรรณะในอินเดียแล้ว ยังมีปรากฏในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เช่น อียิปต์ เปอร์เซีย กรีก และโรม ซึ่งไม่เข้มงวดนัก

ฐานันดร (estate) เป็นระบบการแบ่งช่วงชั้นซึ่งเข้มงวดน้อยกว่าวรรณะแต่ก็ยังเกี่ยวข้องกับประเพณีและความไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลต่อดิน การเขยิบฐานะเป็นไปได้และไม่มีศาสนาจำจนเหมือนระบบวรรณะ ระบบฐานันดรเป็นระบบที่มีกฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่ของคนแตกต่างกันไป เช่นพวกขุนนางและพระ มีอภิสิทธิ์มาก ชาวนาต้องแบกภาระหน้าที่ที่หนัก ฐานันดรมีใช้กันตั้งแต่สมัยกลางของยุโรป เดิมมีเพียงสองฐานันดร ได้แก่ ฐานันดร นักบวช และฐานันดรขุนนาง ต่อมาเพิ่มขึ้นอีก เช่น ฐานันดร พ่อค้า สามัญชน

ชนชั้น (class) ชนชั้นของสังคมประกอบด้วยจำนวนของบุคคลผู้ที่มีความเท่าเทียมกัน ในตำแหน่งซึ่งจะได้อำนาจโดยความสามารถมากกว่าจะเป็นไปโดยกำเนิด ชนชั้นจะประกอบด้วยกลุ่ม ของคนซึ่งมีโอกาสเป็นเจ้าของทรัพย์สิน วิธีการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ในชีวิตของบุคคลซึ่ง ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขแห่งอำนาจ

ชนชั้นทางสังคมประกอบด้วย จำนวนคนผู้ซึ่งมีสถานภาพโดยเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องทั่วไป ตามความคิดนี้ใช้กับกลุ่มคนซึ่งถูกแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ซึ่งได้แก่ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นต่ำ จากการแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ นี้ มีเกณฑ์ที่ใช้วัดการจัดลำดับชนชั้นของ สังคม ดังนี้

1. เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว ซึ่งตกทอดมาถึงลูกหลาน ซึ่งใช้ในการวัดว่าบุคคล จะอยู่ในชนชั้นใด

2. อาชีพ อาชีพมีส่วนในการวางรากฐานในตำแหน่งทางสังคมของบุคคลโดยไม่คำนึง ถึงพื้นฐานของครอบครัว ตัวอย่างเช่น บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งทางการเมือง นักการทูต นักฟิสิกส์

3. ความเป็นเจ้าของความมั่งคั่ง ทรัพย์สินเงินทองซึ่งบุคคลหรือครอบครัวเป็นเจ้าของ นับเป็นเกณฑ์หนึ่งที่ยอมรับของสังคมในการจัดบุคคลอยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งของสังคม

4. ความเป็นเจ้าของในอำนาจ C.Wright Mills เชื่อว่าบุคคลถูกจำแนกโดยขึ้นกับตำแหน่ง ในโครงสร้างแห่งอำนาจ โดยเชื่อว่าอำนาจของปัญญาชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป โดยเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ ทำการตัดสินใจตามระเบียบ

ทั้งความเป็นเจ้าของ ความมั่งคั่ง และอำนาจจะมีส่วนร่วมสัมพันธ์กัน เช่นเมื่อมีเงินก็จะมีอำนาจ

5. การมีเวลาว่าง คนซึ่งมีเวลาและใช้เวลากับงานอดิเรกจะได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่อง จากสังคมหรือใช้เวลาเพื่อสังคมเช่นทำงานสังคมสงเคราะห์ หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ ประโยชน์ก็จะได้รับการยกย่อง

6. สภาพการศึกษาและการประสบความสำเร็จ โดยความสามารถของบุคคล การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งและใช้เป็นเครื่องตัดสินสถานภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม ที่กำลังพัฒนา การใช้ความสามารถอย่างแท้จริงของบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะทำให้ สังคมเจริญก้าวหน้าตามที่ต้องการ

7. ดินที่อยู่อาศัยและมาตรฐานการครองชีพ ดินที่อยู่ของชนชั้นแต่ละชั้นจะแตกต่างกันและจะไม่ปะปนกัน แบบแผนการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นต่างๆ จะแตกต่างกัน โดยที่ชนชั้นหนึ่งๆ จะมีแบบแผนแห่งชีวิตคล้ายคลึงกันในชนชั้นเดียวกัน และจะแตกต่างกับชนชั้นอื่น

8. รสนิยม จะเป็นเกณฑ์หนึ่งซึ่งช่วยพิจารณาว่าบุคคลอยู่ในชั้นใดของสังคมเช่นการแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ ดนตรี ฯลฯ

ลักษณะวัฒนธรรมทางวัตถุมีส่วนใช้ในการศึกษาถึงความแตกต่างของชนชั้น เช่น รยยนต์

9. การแสดงตนและการยอมรับ การแสดงออกและการกระทำของบุคคลย่อมจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการอยู่ในชนชั้นใดหรือการยอมรับของชนชั้นนั้นหรือไม่ นั่นคือบุคคลจะต้องแสดงตนได้ถูกต้องตามชนชั้นที่ตนอยู่ และเป็นที่ยอมรับของชนชั้นนั้นๆ

เกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้ใช้ประกอบกันเพื่อศึกษาถึงบุคคลต่างๆ ในสังคมควรจะอยู่ในช่วงชั้นใด ซึ่งมักจะมีผลสอดคล้องกันเช่น การที่บุคคลมีการศึกษาสูงจะมีอาชีพการงานที่ก้าวหน้าหรือมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคม

วิธีการศึกษาการจัดลำดับช่วงชั้นของคนในสังคม มีหลักเกณฑ์ที่ใช้ศึกษา 3 วิธีใหญ่คือ

1. การศึกษาแบบวัตถุวิสัย (objective approach)
2. การศึกษาแบบอัตตวิสัย (subjective approach)
3. การศึกษาโดยดูจากชื่อเสียง (reputational approach)

1. การศึกษาแบบวัตถุวิสัย การศึกษาโดยวิธีนี้จะทำได้โดยการวิเคราะห์ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับบทบาทที่บุคคลแสดงอยู่ นั่นคือ จะเกี่ยวข้องกับรายได้ อาชีพ อำนาจ ตำแหน่ง ทรัพย์สินสมบัติ วิธีการเช่นนี้สามารถใช้ศึกษาสังคมทั้งสังคม วิธีการแบบวัตถุวิสัยจะศึกษาได้โดยการสุ่มตัวอย่าง และผู้ถามจะมีข้อมูลไว้ให้บุคคลผู้ถูกสุ่มมาเป็นตัวอย่าง เช่นคำถามจะถามถึงอาชีพ รายได้ การศึกษา ฯลฯ ซึ่งการถามคำถามเหล่านี้จะได้คำตอบที่ชัดเจน แต่ต้องขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์ของผู้ตอบด้วย

2. การศึกษาแบบอัตตวิสัย เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลที่คิดว่าตนเองอยู่ในชนชั้นใดของสังคม ในแนวความคิดแบบอัตตวิสัยสมาชิกของแต่ละชนชั้นจะพัฒนาไปสู่ความสำนึกในชนชั้นของตนโดยความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งจะมีส่วนร่วมในปัญหาหรือผลประโยชน์เดียวกับของชนชั้นของตน

โดยทั่วไปแล้ว การวิเคราะห์ถึงทฤษฎี จะมีทั้งวิธีการแบบวัตถวิสัย และแบบอัตตวิสัยเป็นตัวกำหนดการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม เราไม่สามารถใช้เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งในการกำหนดเกณฑ์ของสถานภาพทางสังคม

8. การศึกษาโดยดูจากชื่อเสียง เกียรติยศ ศักดิ์ศรีขึ้นอยู่กับการประเมินค่าโดยบุคคลต่อบุคคลอื่น การวัดจะทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมในสังคมของคนนั้นๆ หรือโดยการสอบถามผู้อื่น ผู้ศึกษาอาจเข้าไปในชุมชนเล็กๆ เลือกตัวอย่างของผู้อาศัยอยู่นานแล้วและถามบุคคลเหล่านั้นในการจะชี้ถึงชนชั้นของสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน โดยอาจถามถึงว่าเขาสังเกตเห็นถึงระดับความแตกต่างในสังคมหรือไม่ ถ้าเห็นก็ให้แสดงถึงระดับและชื่อเสียงของบุคคลบางคนในแต่ละระดับแล้วพยายามหาเกณฑ์ในการตัดสินในความหมายของ "เกียรติยศ ศักดิ์ศรี"

ชนชั้นทางสังคมเป็นเสมือนวิถีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น ตำแหน่งชั้นของบุคคลกลายเป็นวิถีชีวิตของเขา โดยมีอิทธิพลต่อรูปแบบของทัศนคติและค่านิยม ความคิดทางการเมือง พฤติกรรมทั่วไปของเขาซึ่งแสดงให้เห็นได้

1. แต่ละชนชั้น ความแตกต่างในวิถีชีวิตของเด็กที่เกิดในครอบครัวนั้นๆ จะต่างกันไป ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของเขาเอง เช่นเด็กที่เกิดในกลุ่มชนชั้นสูง จะมีชีวิตที่แตกต่างจากเด็กในครอบครัวชนชั้นต่ำ

2. ชนชั้นจะแตกต่างกันเนื่องจากค่านิยม ซึ่งขึ้นกับการศึกษาในระดับต่างๆ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นต่อพฤติกรรมทางการเมืองจะแตกต่างกัน

4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาจะผูกพันชนชั้นหนึ่งๆ ของสังคม

5. ชนชั้นทางสังคมใหญ่ๆ ทั้งสามอันได้แก่ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง ชนชั้นต่ำ แต่ละชั้นมีแนวโน้มในการประพฤติตามบรรทัดฐานและระบบค่านิยมที่เข้มงวดอย่างมีความสุข และความพอใจต่างกันไป

แนวทัศนคติการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม

ได้มีนักวิชาการสนใจทำการศึกษากิจการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมและให้ทัศนะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมี 4 ทัศนะ ดังนี้

1. ทัศนะ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) "ตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ" (economic determinism) มาร์กซ์ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมว่า มีปัจจัยสำคัญที่มามีส่วน

มทบาท ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบการผลิต การ แลกเปลี่ยนผู้ผลิต ผู้บริโภค ฯลฯ ซึ่งแต่ละบุคคลถูกควบคุมภายใต้ชนชั้นที่ตนอยู่และมีปัจจัยที่ เป็นส่วนในการสร้างชนชั้นถูกกำหนดโดยพลังในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนด รูปแบบและชะตากรรมของสังคม ซึ่งพลังนี้ไม่ใช่เรื่องลึกลับ แต่มันเป็นผลของความตึงเครียดของ ชนชั้นทางสังคมภายใต้ระบบการผลิต ซึ่งระบบต่างๆ จะถูกทำลาย และเพื่อที่จะสร้างชนชั้นและ ความสัมพันธ์ขึ้นใหม่แต่ละครั้งจะทำให้มีประวัติศาสตร์ใหม่ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระบบช่วงชั้นด้วย ชนชั้นใหม่เหล่านี้จะก่อให้เกิดการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในสังคม

2. ทศนะ แม็ก เวเบอร์ (Max Weber) “ชนชั้น สถานภาพ และพรรค” (class status and party) เวเบอร์มุ่งความสนใจของเขาไปที่สังคมอุตสาหกรรม และโดยเฉพาะสังคมระบบทุน นิยม เวเบอร์ได้อ้างถึง “อำนาจ” ที่มีประสิทธิภาพที่จะควบคุมการกระทำของมนุษย์ อำนาจ พื้นฐานนี้สามารถแบ่งแยกโดยลักษณะพฤติกรรมได้ 3 ลักษณะ อันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในพฤติกรรมแต่ละอย่างนี้ อำนาจที่ก่อรูปขึ้น ขึ้นอยู่กับชนชั้น สถานภาพ และพรรค เวเบอร์ได้วิเคราะห์ลักษณะของอำนาจในแต่ละพฤติกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการอธิบายถึงระบบ ช่วงชั้น

(1) อำนาจในพฤติกรรมทางด้านเศรษฐกิจ การจัดลำดับช่วงชั้นจะเป็นแบบชนชั้น ต่างๆ บุคคลซึ่งมีผลประโยชน์และอำนาจทางเศรษฐกิจเหมือนกันจะอยู่ในชนชั้นเดียวกัน

(2) อำนาจทางสังคม เวเบอร์ ได้ใช้คำว่า “สถานภาพ” ในการให้ข้อสังเกตถึงความ แตกต่างของช่วงชั้น บุคคลผู้ซึ่งมีเกียรติและศักดิ์ศรีทางสังคมเหมือนกันและผู้ซึ่งมีฐานะชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกันจะจัดอยู่ในกลุ่มซึ่งมีสถานภาพเดียวกัน อำนาจทางสังคมของบุคคลเกิดขึ้นจาก เกียรติยศ ซึ่งได้รับจากบุคคลอื่น สถานภาพขึ้นกับชุมชน ในขณะที่เกียรติยศขึ้นอยู่กับการตัดสิน โดยบุคคลอื่นซึ่งเป็นผลให้บุคคลได้รับอำนาจทางสังคม

สถานภาพได้รับการตัดสินใจโดยมาตรฐานของชุมชน โดยปกติบรรทัดฐานเหล่านี้ขึ้น อยู่กับแบบแผนของชีวิต รูปแบบของการบริโภค และรสนิยม นอกจากนี้ยังรวมถึงระดับการศึกษาวงศ์ญาติและอาชีพ ซึ่งใช้พื้นฐานในการประเมินถึงสถานภาพของบุคคลในชุมชนหนึ่ง

(3) อำนาจทางการเมือง เวเบอร์ให้ทัศนะว่าตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นส่วนให้บุคคล มีอำนาจต่างกันไป อำนาจทางการเมืองมีขึ้นโดยกลุ่มการเมือง อำนาจชนิดนี้จัดขึ้นเป็นสถาบัน ที่มีระเบียบวิธีและขึ้นอยู่กัชุมชน

อำนาจทางการเมืองอาจมีผลถึงอำนาจทางสังคมและเศรษฐกิจ ตามความเป็นจริงผู้ที่มีอำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง สามารถจะเอาอำนาจนั้นไปใช้กับกรณีใดกรณีหนึ่ง บุคคลผู้ซึ่งมีความมั่งคั่งก็สามารถจะได้ทั้งสถานภาพและอำนาจการเมือง บุคคลซึ่งมีสถานภาพสูงจะมีอิทธิพลทางการเมืองได้ และนักการเมืองก็จะมีผลประโยชน์ในทางสังคมและเศรษฐกิจ

รูปแบบการจัดลำดับช่วงชั้นในทัศนะของ แมกซ์ เวเบอร์

รูปแบบ	การจัดกลุ่ม	หลักการแบ่งช่วงชั้น
เศรษฐกิจ	ชนชั้น	การผลิต การได้มาซึ่งสินค้า โอกาสในชีวิต
สังคม	กลุ่มฐานะ กลุ่มสถานภาพ	การบริโภคสินค้า วิธีแห่งการดำเนินชีวิต เกียรติ การยกย่อง
การเมือง	พรรค	อำนาจ

3. ทัศนะ วอร์เนอร์ (W. Lloyd, Warner) "ชื่อเสียงเกียรติยศของสถานภาพ" เกียรติยศศักดิ์ศรี เป็นความรู้สึกในจิตใจของคนซึ่งแสดงออกในการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กัน ปกติมักปรากฏเมื่อมีการรวมในค่านิยมของบุคคลสองกลุ่ม ซึ่งกำหนดถึงเกณฑ์เหล่านี้และในสถานการณ์ปกติ ทั้งสองกลุ่มได้ยอมรับถึงความไม่เท่าเทียมกันในเกียรติยศศักดิ์ศรี

วอร์เนอร์ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาเรื่องช่วงชั้นทางสังคมในแนวใหม่ ชนชั้นในความหมายของวอร์เนอร์เห็นว่าเป็นการแบ่งโดยดูถึงความเหนือกว่าและด้อยกว่าของสมาชิกของชุมชน การแจกแจงตำแหน่งขึ้นกับเกณฑ์เช่น รายได้ ความมั่งคั่ง การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย การสมาคม สมาชิกของชุมชน เป็นผู้หาเกณฑ์ในการวัดและแบ่งตามลำดับชั้น วอร์เนอร์ได้ทำการศึกษาในชุมชนต่างๆ ในสหรัฐ ลำดับชั้นที่จัดแบ่งออกมาประกอบด้วย 6 ชั้น จากชั้นที่เรียกว่าชนชั้นสูงระดับสูง ถึง ชนชั้นต่ำระดับต่ำ เขากล่าวว่าชั้นทั้งหมดชั้นนี้เป็น การแบ่งชั้นทางสังคมจริงๆ

ระดับชั้นที่วอร์เนอร์ศึกษาแบ่งได้ ดังนี้

(1) ชนชั้นสูงระดับสูง (upper-upper class) กลุ่มนี้จะเป็นพวกปัญญาชนที่มีตระกูลเก่าแก่ขึ้นกับการมีความมั่งคั่ง ผู้ดีเก่า

(2) ชนชั้นสูงระดับต่ำ (lower-upper class) กลุ่มนี้อาจจะรวบกว่าพวกชนชั้นสูงระดับสูง แต่เป็นพวกใหม่ กริยามารยาทยังไม่สุภาพนัก มีการศึกษาไม่สูงนัก

(3) ชั้นกลางระดับสูง (upper-middle class) เป็นครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ
ในอาชีพปานกลาง มีอาชีพเป็นหลักฐาน

(4) ชั้นกลางระดับต่ำ (lower-middle class) มีอาชีพเป็นพวกเสมียน พนักงาน คน
งานมีฝีมือ พวกนี้จะเป็นพวกขยันทำงานตามอุดมคติ มีการไปจัดและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

(5) ชั้นต่ำระดับสูง (upper-lower class) ได้แก่คนงานกรรมกรที่ไม่ค่อยมีฝีมือ เป็น
พวกที่ให้ความเชื่อถือได้ ชอบความสะอาดเป็นระเบียบ

(6) ชั้นต่ำระดับต่ำ (lower-lower class) ได้แก่คนงานหรือกรรมกรที่ไม่มีฝีมือ

4. แนวความคิดทฤษฎีหน้าที่ประโยชน์ (functional theory) พวกนักทฤษฎีหน้าที่ประ-
โยชน์ มีความเห็นว่า “ช่วงชั้น” เป็นสิ่งจำเป็นของสังคมและเป็นสิ่งที่จะพบในทุกสังคม โดย
ทำหน้าที่เพื่อให้สังคมคงอยู่และมีระเบียบพื้นฐานของช่วงชั้นเกิดขึ้นจากความจำเป็นของสังคม
ในการปรับปรุงการแบ่งงาน ยังมีความจำเป็น ความสำคัญมาก ความรู้ความชำนาญสูง และความ
ต้องการของตำแหน่ง ซึ่งมีความสลับซับซ้อนในงานมาก จะทำให้ประสิทธิภาพการทำงานดี จาก
ทฤษฎีนี้จึงจำเป็นต้องมีการให้รางวัล ซึ่งออกมาในรูปของค่าจ้าง ได้รับเกียรติ การยกย่อง สิทธิ ฯลฯ

การจรรยาภาพทางสังคม (social mobility)

บุคคลอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งชั้นของตนได้ นั้นหมายถึงการมีการจรรยาภาพ
ทางสังคม การจรรยาภาพทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งฐานะของบุคคลจากชั้นหนึ่งไป
สู่ชั้นอื่นของสังคม โดยเป็นไปตามระบบโครงสร้างของการแบ่งช่วงชั้น

การจรรยาภาพทางสังคมอาจเป็นทั้งแบบแนวดิ่ง (vertical) และแนวนอน (horizontal)

1. การจรรยาภาพทางแนวนอนขนาน (horizontal mobility) นักสังคมวิทยาหมายถึงการ
ที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งโดยไม่มีการเปลี่ยนในสถานภาพหรือชนชั้นที่เคยเป็นอยู่เดิม
เช่นผู้ที่มีอาชีพเป็นช่างไฟฟ้า เปลี่ยนอาชีพเป็นช่างปูน จะไม่มีการเปลี่ยนในชนชั้นที่ตนเคยเป็น
อยู่ หรือการเปลี่ยนจากหัวหน้ากองของกรมหนึ่งไปเป็นหัวหน้ากองของอีกกรมหนึ่ง

2. การจรรยาภาพทางแนวดิ่งแนวดิ่ง (vertical mobility) เป็นไปได้ 2 ทางคือ

(1) การจรรยาภาพในทางต่ำลง (downward mobility) เป็นการเปลี่ยนสถานภาพ
ของบุคคลเป็นไปในทางที่ต่ำลง

(2) การจรรยาภาพในทางที่สูงขึ้น (upward mobility) เป็นการเปลี่ยนสถานภาพของบุคคลไปในทางสูงขึ้น ดีขึ้น

การจรรยาภาพทั้งในทางที่สูงขึ้นและต่ำลงนี้ ขึ้นอยู่กับภาวะทางสังคม ความผันผวนทางเศรษฐกิจ และการเมือง จะส่งผลไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสภาวะขณะนั้น และยิ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพความสามารถของบุคคล และมีผลถึงการยอมรับและการแสดงออก การยกย่องนับถือจากสังคมด้วย

ตัวอย่างของการจรรยาภาพในทางที่ต่ำลง เช่น บุคคลซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนายรัฐมนตรีเปลี่ยนไปเป็นบุคคลธรรมดา ไม่มีตำแหน่งใดๆ การเป็นอาจารย์เปลี่ยนมาเป็นคนขายของ

ตัวอย่างการจรรยาภาพในทางที่สูงขึ้น เช่น สามัญชนไปแต่งงานกับภริยาที่ก็จะเปลี่ยนสถานภาพในทางที่สูงขึ้น จากการเป็นนักศึกษาเปลี่ยนเป็นอาจารย์

การจรรยาภาพทางสังคมในแนวดิ่ง อาจแบ่งได้เป็น 3 แบบใหญ่

1. การจรรยาภาพของบุคคล ได้แก่การเคลื่อนย้ายของบุคคลในทางที่สูงขึ้นหรือต่ำลง ซึ่งแยกเป็น

ก. การจรรยาภาพในช่วงอายุ (generational mobility) เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพในวัฏจักรชีวิต โดยอาจมีการเปรียบเทียบกับปีศาจว่ามิสสถานภาพสูงหรือต่ำกว่า

ข. การจรรยาภาพในอาชีพ (career mobility) ได้แก่การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงในอาชีพ ซึ่งจะสูงขึ้นหรือต่ำลงก็เป็นได้

2. การจรรยาภาพของกลุ่ม เช่น การมีการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพของคนซึ่งเป็นไปทั้งกลุ่ม มิใช่เพียงคนใดคนหนึ่ง เช่นกลุ่มคนผิวดำ ได้รับการยกย่องมีความเท่าเทียมคนผิวขาว

3. การจรรยาภาพของครอบครัว เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของครอบครัวในระหว่างชั้นอายุหรือมากกว่านั้น

วิธีการที่จะเกิดการจรรยาภาพทางสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงในมาตรฐานการครองชีพ การจะได้มาซึ่งสถานภาพใหม่ บุคคลผู้นั้นจะต้องมีปัจจัยทางวัตถุที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับระดับชั้นนั้นๆ นั่นคือ การทำตัวให้เป็นที่น่าพอใจของเพื่อนบ้าน สิ่งปรากฏภายนอกจะต้องเหมาะสม บุคคลผู้ซึ่งอยู่ในระดับชั้นนั้นแล้วเช่น คนชั้นสูงอาจไม่คำนึงถึงเรื่องรถยนต์ การแต่งตัวให้เหมาะสมกับชั้นหรือตามสมัยนิยม แต่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลผู้ซึ่งจะก้าวเข้าสู่ชั้นนั้นๆ ของสังคม

2. การเรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมของชนชั้น การเลื่อนฐานะของบุคคลจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมจนกว่าเขาจะได้เรียนรู้ถึงแบบพฤติกรรมเช่นการอ่านหนังสือ การสะสมของเก่า การตกแต่งบ้าน เรียนแบบการกระทำ เรียนดนตรี การใช้เวลาว่าง ถ้าได้กระทำในสิ่งเหล่านี้ จะเพิ่มการยอมรับได้เร็วขึ้น

3. การเข้าสมาคม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม การไปวัดไปโบสถ์ การร่วมสังคมสงเคราะห์

4. การแต่งงาน บุคคลผู้ซึ่งต้องการเชิบบฐานะทางสังคมให้สูงขึ้นจะมีความระมัดระวังในเรื่องการแต่งงาน โดยจะต้องหาคู่ครองที่มีความเหมาะสมหรือจะสามารถก้าวตามได้ทัน

ปัจจัยตัวกำหนดที่มีผลต่อการจรรยาภาพทางสังคม

1. การเชิบบฐานะทางสังคมจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในการแบ่งงานและโครงสร้างของอาชีพ ถ้ามีการเพิ่มหรือขยายอาชีพมากขึ้น การเชิบบฐานะทางสังคมในทางสูงขึ้นไปจะมีอัตราสูง แต่ถ้าเศรษฐกิจประสบกับภัยพิบัติ การเชิบบฐานะจะเป็นไปในทางต่ำลง

2. อัตราภาวะเจริญพันธ์ที่แตกต่างกันระหว่างชั้นต่างๆ ในสังคม จะเป็นทั้งทางสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการเชิบบฐานะทางสังคม ถ้าคนชั้นสูงมีจำนวนบุตรน้อย สมาชิกที่จะมาแทนตำแหน่งหน้าที่ อาชีพอาจไม่เพียงพอ โอกาสสำหรับคนชั้นต่ำกว่าที่จะเปลี่ยนตำแหน่งจะมีมากขึ้น

3. การอบรมเรียนรู้ในชนชั้นของบุคคลนั้นๆ เป็นทางขัดขวางตัวการเชิบบฐานะ เพราะว่าการที่บุคคลผู้นั้นได้เรียนรู้สิ่งที่ดีคาดหวัง ค่านิยม บรรทัดฐานของชนชั้นของเขา ถ้าโอกาสที่จะเชิบบฐานะสูงขึ้นไปมาถึงบุคคลอาจต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ของชนชั้นและเกิดความเบื่อหน่าย และแม้ว่าเขาเต็มใจจะเชิบบฐานะ แต่ก็บ่อยครั้งที่เกิดความล้มเหลวในการจะประพฤติตามวิถีทางแห่งชนชั้นที่เขาเปลี่ยน

การเกิดในครอบครัวของผู้ที่มีสถานภาพสูงและชนชั้นมีวิถีทางป้องกันมิให้เชิบบฐานะต่ำลง เนื่องจากความได้เปรียบในความมั่งคั่ง ความสามารถในการเรียนหนังสือ มีอาชีพการงานที่ดี

4. บุคคลผู้ซึ่งอยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มทางศาสนาจะมีผลต่อโอกาสในการเชิบบฐานะ ถ้าชนกลุ่มใดอยู่นานหรือเป็นชนกลุ่มใหญ่ของสังคมจะมีอัตราการเชิบบฐานะในทางสูงขึ้นไป การผสมกลมกลืนของพวกชนกลุ่มใหญ่ของสังคมจะมีโอกาสง่ายกว่า เช่น พวกโปรเตสแตนต์มีโอกาสดีกว่ากลุ่มศาสนาอื่น เนื่องจากเป็นศาสนาดั้งเดิมในอเมริกา และพวกนี้จะมีการเชิบบฐานะสูง

ส่วนพวกยิว แม้จะมีความแตกต่างในแบบแผนของชีวิต แต่จะมีอัตราการเจริญฐานะชั้นสูง เนื่องจากมีความชำนาญ ประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพในอาชีพที่เป็นอยู่ในเมือง เช่นนักธุรกิจ

5. อัตราการเปลี่ยนแปลงสังคมมีมาก การเจริญฐานะทางสังคมจะมีมากด้วย

ก. การปฏิวัติอุตสาหกรรม จะเป็นผลต่อบุคคลในการทำงาน

ข. การสงครามเป็นตัวกระตุ้นให้มีการขยายโอกาสในการทำงานโรงงาน เนื่องจากความยากลำบากในการหาคนงาน

ค. ภัยพิบัติทางเศรษฐกิจจะมีผลทำให้ฐานะทางสังคมต่ำลงได้

6. การแบ่งแยกระหว่างชนชั้น และแทบจะไม่ติดต่อกัน การเจริญฐานะจะลดลง

ก. ปราศจากความรู้ซึ่งกันและกัน การมองเห็นถึงความแตกต่างหรือความทะเยอทะยาน จะไม่บังเกิดขึ้นในชนชั้นต่ำ เพราะจะไม่เห็นถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตต่างๆ และความต้องการสำหรับโอกาสในชีวิตให้ดีขึ้น

ข. การเพิ่มพูนการศึกษาและการเคลื่อนย้ายตามสภาพภูมิศาสตร์ จะเพิ่มพูนการติดต่อกันระหว่างชนชั้นและจะทำให้ความแตกต่างระหว่างชนชั้นน้อยลง

7. ยิ่งสังคมเมืองสังคมอุตสาหกรรมมีมาก ตำแหน่งจำนวนมากจะเกิดขึ้นและจะมีการเจริญฐานะตามไปด้วย

8. การเพิ่มพูนและขยายการศึกษา จะมีโอกาสให้การเจริญฐานะของชนชั้นต่ำเป็นไปได้มาก การศึกษาเป็นตัวกำหนดถึงชนชั้นและสถานภาพซึ่งใช้ความสามารถในสังคมปัจจุบัน ผลของการจรรยาภาพทางสังคม

1. บุคคลผู้ซึ่งประสบความสำเร็จในการเลื่อนชั้นจากชั้นต่ำไปสู่ชั้นสูงในอาชีพจะมีความสุข และสำนึกถึงความรับผิดชอบในตำแหน่งใหม่ที่เขาได้รับ

2. ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการเลือกสรรบุคคลให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่สุด และการฝึกฝนในการทำงานเพื่อเจริญฐานะจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีเหตุผลโดยเฉพาะสังคมอุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. ผลอื่นๆ

ก. เกิดการขัดแย้งในบทบาท สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นที่เคยอยู่ไปสู่ชั้นอื่นอย่างรวดเร็ว

ข. เกิดการขาดความสัมพันธ์ที่เคยมีมาก่อน เช่นกับเพื่อนฝูงซึ่งมีความสนิทสนมกันมาก

ค. เกิดความสำนึกต่างๆ

บรรณานุกรม

1. Lenski, Gerhard E, **Power and Privilege**, Mc. Graw-Hill Book Company
2. Bendix, Reinhard and Lipset, S.M., **Class Status and Power**, Second Ed., The Free Press, New York
3. Broom, Leonard, Selznick Phillip, **Sociology Fifth Ed.**

social stratification

(ลำดับชั้นทางสังคม)

วิธีการหรือผลจากกระบวนการ ซึ่งครอบครัวต่างๆ ในสังคมหนึ่งๆ ถูกแยกให้แตกต่างกันออกไปในเรื่องของ อำนาจ อภิสิทธิ์ และความมีหน้ามีตา และในสังคมที่ค่อนข้างใหม่ และซับซ้อน ครอบครัวที่คล้ายคลึงกันจะรวมเข้าเป็นกลุ่ม เป็นชนชั้นซึ่งมีการจัดหลายรูปแบบ การแบ่งหรือจำแนกชนชั้นทางสังคมในรูปแบบต่างๆ กัน ให้แตกต่างกันออกไปนี้มีเกณฑ์การวัดโดยใช้ปัจจัยต่อไปนี้

1. พื้นฐานของความแตกต่าง (ความสัมพันธ์ทางครอบครัว ความมั่งคั่ง อาชีพ การศึกษา ฯลฯ)
2. พื้นฐานความเป็นสมาชิกของลำดับชั้น (ความสำเร็จหรือตามภูมิหลัง) และ
3. การเลื่อนฐานะระหว่างชั้น หรือภายในชั้น การแบ่งประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ วรรณะ ชั้น และฐานันดร

mobility
(การจรรยาภาพ)

ในความหมายทั่วไป หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล หรือกลุ่มคน

1. การเปลี่ยนแปลงระยะสั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงในทางภูมิศาสตร์ เรียกว่าเป็นการจรรยาภาพแนวนอน (horizontal mobility) ซึ่งบางครั้งใช้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงงาน แต่ไม่เปลี่ยนสถานภาพไปจากเดิม เช่น การย้ายที่ทำงาน หรือการย้ายที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงสถานภาพ และบทบาท ปกติปัจจุบันเรียกว่าเป็นการจรรยาภาพแนวตั้ง (vertical mobility) ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเคลื่อนย้ายอย่างถาวร เช่น จากตำแหน่งหนึ่งไปสู่อีกตำแหน่งหนึ่ง หรือมีสถานภาพดีขึ้น ไม่ว่าจะอาชีพ ชั้นทางสังคม รายได้ หรือการศึกษา แต่ต้องไม่ลืมว่า การเปลี่ยนอาชีพถ้าสถานภาพไม่เปลี่ยนแปลงก็ยังคงเรียกว่าเป็นการจรรยาภาพแนวนอน

การจรรยาภาพแตกต่างจากการอพยพ เพราะการอพยพจะแสดงถึงระยะทางและความถาวรของการเคลื่อนย้ายมากกว่า การจรรยาภาพ มีทั้งการจรรยาภาพสู่ระดับสูงขึ้น เช่น จากอาชีพพ่อค้าธรรมดา กลายเป็นนักการเมืองระดับสูง และการจรรยาภาพสู่ระดับต่ำลง เช่น จากเดิมเป็นมหาเศรษฐีทำการค้าขาดทุน กลายเป็นคนธรรมดา